

Op zijn netst. Op de film in de ruit van de treincoupé schieten water, weg en weide overzichtelijk voorbij.

Het blikveld is afgemeten en uitgespaard, gemillimeterd en geföhnd. Lijntjes boom snijden het land in vlakken. Volkstuinjes liggen keurig in het gelid, met gepaste variaties in de omheiningen: het hek is van heg of paaltjes, van draad of prikkels, maar een hek is een hek.

De lucht, strak en blauw, past zich vandaag aan.

Vlakken en lijnen - het land van Mondriaan.

„En van Rubens”, vindt Louis le Roy.

Als kunsthistoricus schrijft hij een boek over beide schilders als de twee uitersten van een denkwereld. Zijn voorkeur gaat uit naar Rubens, naar tierende weelderigheid en een woud van details die één groot, barok geheel vormen. Rubens is voor Le Roy het linnen symbool van de complexiteit, het toverwoord uit zijn filosofie.

Wandeling

Maar we laten de theorie even aan de boeken en maken een wandeling door de Groningse nieuwbouwwijk Lewenborg, en vooral door dat deel van de wijk dat 'Le Roy Gebied' heet, al is de naamgever er niet echt tevreden over.

Ruim vijftien jaar geleden kreeg de denker uit Friesland - hij woont zelf in een dorpje bij Heerenveen - de kans om het opbouwbaar groen in de nieuwe wijk op zijn eigen, revolutionaire wijze in te richten.

Of beter: om dat niet in te richten.

Want daar gaat het om bij Le Roy: de natuur haar gang laten gang, in samenwerking met de mens. Niks afbakenen. Niks gazonnetje of kiezelrij, tenminste, niet als die achter een bureau zijn bedacht.

Aan de ruimte tussen de bebouwing in het Le Roy Gebied komt geen plantsoendienst te pas. Iedereen mag zich daar uitleven, de natuur voorop.

De anarchie van het groen.

Tuintjes lopen in elkaar over of monden uit in een aangename wildernis van curieus begroeiende heuvels rond een veld met lange grassen. Een windmolen torent boven een dijenstal uit. Van inmiddels al danig verweerde biezen is een kringetje opgetrokken dat de trotse naam 'amfiteater' draagt. Aan een van de sloten met riet en wilde raderbarber ligt een schelpenstrandje.

Speeltuig

Voor kinderen en zich jong voelende volwassenen is er veel speeltuig van hout. Een oit gebouwde hut is in de grond aan het erdwijnen, maar vier jongens zijn al weer bezig op enge hoogte tussen de bomen een feuwe te timmeren.

Paden zijn soms aangelegd met letterlijk oor de hand liggend gesteente. Soms ook iet. Als het regent, maak je gemakkelijk en zwieper in de modder. Wie daar last van eeft, moet zich zelf maar een weg banen.

„In je eentje kun je alles veranderen. Er zijn enthousiastelingen die achter hun huis eginnen en dan honderd meter doorgaan”, egt Klaas Hofman, voorzitter van de Beersgroep. „We bemiddelen en zorgen ervoor dat er materialen worden aangeschaft, e rest moeten de mensen zelf doen.”

/rijheid

De bewoners hebben daarbij een grote late van vrijheid. Vergunningen om te bou-

Hofman: „Als iemand plastic wil gebruiken dan kan dat, al zijn we er geen voorstander van. En omdat we de begroeiing de vrije loop laten, is het moeilijk om een grasveldje te onderhouden. Een van de bewoners heeft heel precies een Engelse tuin aangelegd. Heel mooi, maar je moet je rotschoffelen.”

Er is dus veel mogelijk.

„Maar wat iemand gebouwd heeft, mag een ander niet zomaar afbreken. En alles wat gebouwd wordt, vervalt aan het gebied als iemand verhuist. Wat je maakt is in principe openbaar goed. Een zwembad? Ja, als iemand dat wil aanleggen kan dat. Maar dan moet er geen groot hek omheen komen.”

Het is niet de bedoeling dat er graafmachines worden ingezet. Dan zou één persoon op een weinig natuurlijke manier het hele gebied kunnen inlijven. Het moet handwerk blijven.

Overigens, er zijn maar weinig Lewenborgers die gebruik maken van de unieke mogelijkheden van het Le Roy Gebied.

De voorzitter van de Beheersgroep: „Een kleine minderheid is enthousiast. Op een bevolking van tienduizend zijn er denk ik dertig tot veertig echt actief. Weinig? Misschien, maar dat zijn er nog altijd tien keer zoveel als in andere wijken. Nee, het zijn niet zozeer werklozen. Alle activelingen zijn mensen die al tot hun neus toe in het werk zitten.”

Het Circuit

Gerrit Vos, leraar informatica, is zo'n ondernemende bewoner. Hij woont met zijn gezin pas vijf jaar in het gebied maar heeft er met eigen handen al een heel park van speeltoestellen gebouwd. Eigenzinnige constructies van balken en touwen met waterplassen eronder om het spannend te maken.

„Ik noem het 'Het Circuit', maar ze noemen het ook wel 'De Touwen'. Voor mij is het een mogelijkheid om een jongensdroom te realiseren. Vroeger was ik al bezig met boomhutten.”

Het Circuit groeit met de seizoenen en raakt nooit af. Dat is ook niet de bedoeling. Sterker nog: de eeuwige verandering, het ruimte geven aan de tijd is een sleutelbegrip uit het gedachtengoed van Le Roy.

Gerrit Vos: „Ik ben begonnen met een balk over een sloot. Nou, daar ben je snel op uitgekeken, dus maakte ik er een wiebelbalk en een wipbalk bij. Toen kwam de eerste slinger. We hebben er nou een mooie grote staan. Kun je echt acht meter slingeren.”

Hij gebruikt wel een boor en gewoon gereedschap, maar geen machines. Toch zou de gemeente wat hij geleidelijk opbouwt er in een paar weken neer kunnen zetten. Dan zouden er wel graaf- en hijsmachines ingezet moeten worden.

Zelf doen

„Nee, je moet het zelf doen, het moet je niet te gemakkelijk gemaakt worden. Dan groeit het niet; het is niet organisch. Dit kun je zo niet bedenken, dan zou het te geconstrueerd zijn. Als je een speeltuin ontwerpt op de tekentafel verandert die nooit meer. Het Circuit is constant in beweging. Bij de gemeente wordt altijd gevraagd: 'Wanneer is het klaar?' Maar de tijd heeft geen einde. Het is nooit af.”

Het Circuit trekt veel vooral jeugdige ge-

bruikers, soms helemaal van de andere kant van de stad. Ook Gerrit Vos zelf en andere volwassenen tref je er aan.

Gerrits echtgenote Fennie: „Laatst zag ik nog uit het zolderraam een man stiekum

? Of zal de 'complexiteit' van dertig jaar overwoekerd hebben? zodat milieuproblemen zichzelf oplossen? Politici staan sceptisch tegenover schilder, kunsthistoricus en 'evolutionair' Le Roy, auteur van de bestseller 'Natuur uitschakelen, natuur inschakelen'.

Maar wetenschappers uit binnen- en buitenland vergapen zich aan zijn uit natuurlijk groen en afvalsteen opgetrokken levenswerk in Mildam. Of aan het naar hem genoemde experiment in een Groningse nieuwbouwwijk waar de plantsoendienst het t nakijken heeft. De bewoners zetten de buurt naar hun hand. Zonder machines, maar met de natuur en hun eigen 'vrije energie'.

bruikers, soms helemaal van de andere kant van de stad. Ook Gerrit Vos zelf en andere volwassenen tref je er aan.

Gerrits echtgenote Fennie: „Laatst zag ik nog uit het zolderraam een man stiekum

ruid hem: Vadndkijken. Toen hij dacht dat niemand D, m zag, werkte hij het hele Circuit af.”

ader

zich er ondertussen nog maar zeiden zien. Eens ging hij enthousiast aan de slag maar hij vindt dat de politiek er te veel invloed heeft gekregen. Het contract met Le Roy werd na de eerste tien jaar niet verlengd.

„U begrijpt, het project in Groningen werd te goedkoop. Ze waren bang voor verlies van arbeidsplaatsen bij de plantsoendienst als dit in meer wijken toegelaten zou worden.”

De politiek wil alles ordenen, alles in de ruimte en vooral in de tijd afbakenen. Een teken van 'diversiteit', zegt Le Roy, en daar gaat het milieu aan ten onder. Dat doodt de creativiteit en de betrokkenheid, dat isoleert problemen die in een groter verband geen problemen hoeven te zijn.

Le Roy: „Essentieel is dat het project niet af is, het blijft steeds veranderen. Politici kunnen daar niet tegen. Die willen overal een punt achter kunnen zetten.”

Het is duidelijk dat het Le Roy niet enkel gaat om een pleidooi voor wilde plantsoenen - daarmee deed hij decennia geleden al voor het eerst van zich spreken - nee, zijn ideeën over diversiteit en complexiteit zijn een al omvattende filosofie geworden.

Vrije energie

Een ander belangrijk begrip is voor Louis le Roy de 'vrije energie'. „Daarmee bedoel ik de energie waarmee natuurlijke systemen zichzelf opbouwen en ontwikkelen. De mens, als hoogst complex wezen, heeft de grootste hoeveelheid vrije energie. We hebben vijf miljard aardbewoners, dat betekent een netwerk van vijf miljard vrije-energiecentrales, zo zuiver als wat.”

Toch worden er nog dagelijks nette tuinen en parken aangelegd. En de projecten die op basis van zijn theorieën in het buitenland zijn uitgetoetst worden doorgaans toch weer door de boze macht van de politiek gefrustreerd.

Voelt hij zich geen roepende in de woestijn?

„Nee, ik ben een pragmatisch filosoof. Ik zit gewoon te rekenen. De bevolking krijgt veel meer vrije tijd. Werklozen, yutters, studenten en God mag weten wat we allemaal al gefokt hebben. Wat moeten we daar allemaal mee?”

Eco-kathedraal

Wie het allemaal een beetje duizelt, kan het beste in Mildam gaan kijken, een dorpje naast Le Roy's woonplaats Oranjewoud. Daar is hij al meer dan 25 jaar bezig met het bouwen van een zogenaamde 'eco-kathedraal': de uiterste consequentie van zijn leer.

Bij de bouw van een kathedraal waren in het verleden hele generaties betrokken. De eerste generatie legde het fundament, de volgende zette er muren op. Latere bouwers breidden het bouwveld uit of begonnen aan het dak: „De mensen werden geconfronteerd met een levend proces.”

Iets dergelijks staat Louis le Roy voor ogen op het terrein van zes hectare in Mildam, dat hij indertijd als een kale vlakte betrad.

Onder de gezegende handen van de groene bisschop verrees er een 'eco-kathedraal'. Eerst werd het geloof alleen gedragen door de beweging van natuurlijk groen en nieuwsgierige beesten. Maar zes jaar geleden begon de gemeente Heerenveen op zijn verzoek ook alle stratemakersafval op het terrein te plaatsen. Zou de natuur er

„Afval noemen ze dat, moet je toch eens kijken!”

Zerk

Een grote variatie van tegels, stenen, stoepbanden, betonfragmenten, ja zelfs stukken pilaar en zerk kwam op het terrein terecht. Le Roy bouwde er met enkel zijn eigen energie - „een kruiwagen gebruik ik alleen in het uiterste geval” - de mooiste torens en muren van. De aanvankelijk vooral natuurkleurige eco-kathedraal begint een imposante stenen kern te krijgen.

„De natuur is dankbaar dat ik haar structuren aanbied. Die planten en stenen gaan iets gigantisch met elkaar aan.”

Onderhoudskosten bestaan hier niet. Het afvalprobleem van Heerenveen is geslonken. Zure regen en andere perversiteiten van de levende natuur hebben geen vat op het gebied. De variatie in planten- en diersoorten is ongekend.

De ene dag staan er Duitse studenten op de stoep. De andere dag biologen uit Bazel of fysici uit Parijs.

Want hij lijkt misschien gek, of op zijn minst zonderling, maar zijn ideeën en de praktische verbeelding daarvan in Mildam en Groningen prikkelen de interesse van wetenschappers uit binnen- en buitenland. Hij heeft er al een eredoctoraat aan overgehouden. En: „De Duitse minister Genscher heeft me gevraagd plannen in te dienen voor het toekomstige Europa.”

Evolutionair

Wie twijfelt aan de juistheid van zijn ideeën kijkt hem in meewarige ogen.

„U denkt natuurlijk dat ik een idealist ben, een revolutionair. Maar dat ben ik niet, ik ben een evolutionair. De samenleving kan geen andere kant meer op. Heel Europa zal over dertig jaar veranderd zijn.”

We fietsen terug van de eco-kathedraal naar zijn huis in Oranjewoud, waar een groot, onafgemaakt schilderij de kamer domineert. Het is een paneel van een schildering die uiteindelijk zestig vierkante meter zal beslaan.

Als schilder kreeg Le Roy zijn eerste ideeën over de wording van de natuur. Hij wilde het landschap verwerken op het doek, maar vond er te weinig bevrediging in: „Ik wilde het liever zelf maken.”

Glas

Nu schildert hij glazen voorwerpen. Zijn hele huis is volgestopt met gekleurde vazen, glazen en schalen. Op de grote tafel in de achterkamer is nog net ruimte voor een kopje thee, maar verder staat alles vol met glas, „zeventienhonderd stuks in totaal.”

Door naar de glazen composities te kijken, kan hij binnenshuis verder groeien in zijn wereld: „Als je er vlak voor staat, neem je allerlei details waar, dat is de diversiteit van het glas. Maar van grotere afstand is het één complex geheel.”

Hij is nu 66.

Als hij niet op reis hoeft voor een lezing of congres, bouwt hij dagelijks uren aan zijn eco-kathedraal; aan de complexiteit van de natuur, van zijn eigen leven. Met penseel of afvalsteen. Er is geen ophouden.

„Wat is tijd? Tijd is mijn leven, ongedeeld. Ik ga door tot ik dood ga.”

Hoe zal de wereld er dan uit zien?

De denker, somber: „Dan zullen ze wel een hek om dat terrein zetten en entree vragen. Als dat gebeurt, als Mildam een toeristisch punt wordt, heeft mijn werk geen zin.”